

KOMUNITY PREDCHÁDZAJÚCEJ DOBY

David Sulík

V histórii vždy existovali skupiny ľudí, ktorí nesúhlasili s vládnuou ideológiou a mocou a snažili sa ísť vlastnou cestou. Boli to rôzne náboženské skupiny a sekty, ktoré sa oddelili od väčšinovej spoločnosti a zakladali spoločenstvá, v ktorých sa snažili žiť podľa vlastného presvedčenia. Už v rámci starovekého Izraela sa dajú za komunitu považovať Eséni, ktorí sa odtrhli od hlavného prúdu judaizmu. Vonkajší svet považovali za skazený, neuznávali žiadne mocenské autority. Presadzovali čistú vieru v Boha, vykonávali mystické praktiky a žili prísny asketickým spôsobom, dodržiujúc vlastné pravidlá. Neuznávanie vonkajších mocenských autorít a hierarchie, nesúhlas s vládnuou ideológiou, vykonávanie vlastných rituálov a praktík, snaha o spravodlivú spoluprácu a bratstvo v oblasti hospodárskeho života sú základné znaky, ktoré sú charakteristické pre všetky neskoršie náboženské komunity, ako boli (ak berieme do úvahy len Európu) katari vo Francúzsku, bogomilovia na Balkáne, husiti v Čechách alebo neskôr habáni v strednej Európe. Často sa tieto skupiny snažili vytvárať spoločnosť založenú na radikálne iných sociálnych vzťahoch než fungovali v „normálnej“ spoločnosti. Takí katari v 13. storočí vo Francúzsku dokázali veľmi silne ovplyvniť celú spoločenskú štruktúru feudálnej Francie a keby neboli krvavo potlačený, tak by hádam dokázali vytvoriť vo Francúzsku a možno v celej Európe, jednu neuveriteľnú idealistickú spoločnosť, akúsi fungujúcu ríšu kresťanského komunizmu. Ideál rovnej a spravodlivej spoločnosti so spoločným vlastníctvom, ktorý sa pokúšali vytvoriť husiti v meste Tábor, zase skončil krachom kvôli vlastnej nejednotnosti a vnútorným rozbrojom. Stojí za zmienku, že už pri zrode katolíckej cirkvi, vznikali tendencie žiť spolu a o všetko sa deliť v rámci určitých uzavretých komunit. Takýmito komunitami boli hlavne kláštory, v ktorých sa dlhodobo udržiaval spoločný život. Tu žili mnísi po stáročia spolu so spoločným majetkom a neexistovalo súkromné vlastníctvo. Oficiálne kresťanstvo tento princíp malého percenta obyvateľstva sa nikdy nesnažilo aplikovať na celú spoločnosť, preto to netolerovalo tam, kde sa rôzne náboženské skupiny snažili tento princíp presadiť pre celú spoločnosť.

Tieto spoločenstvá (okrem kláštorov) môžeme považovať za autentické komunity, ktoré sa pokúšali o vybudovanie novej spoločnosti. Vytvárali iné hospodárske vzťahy, aké boli zvyčajné vo vtedajšej feudálnej spoločnosti a do systému riadenia a rozhodovania vkladali silné demokratické pravidlá. Komunity tvorili aj príslušníci veľkého množstva siekt a bizarných náboženských skupín, ktoré boli založené

stúpcami rôznych, často extravagantných charizmatických vodcov, prorokov a falošných mesiášov. Takí boli napríklad adamiti, ktorí prostredníctvom orgií chceli splynúť s Bohom, alebo v rámci judaizmu stúpenci falošného mesiáša Šabataja Zvi, alebo neskôr Jakoba Franka, ktorí po tisícoch opúšťali svoje domovy a tiahli Európou. Tiež v Nemecku v stredoveku vystupoval celý rad kresťanských mesiášov, ktorých učenie uchvacovalo davy, ktoré opúšťali mestá a dediny a začali vytvárať vlastné spoločenstvá. Takéto spoločenstvá ľudí nebudem považovať za komunity v pravom význame slova. Nedávali konkrétne riešenia nového usporiadania sociálneho života človeka, ale boli len príkladom živeľnej vzbury voči skazenému svetu.

Habáni

Pekným príkladom dobre fungujúcej komunity boli habáni. Habáni, alebo novokrstenci (uznávali krst v dospelosti), pochádzali z Nemecka a Švajčiarska. Pred prenasledovaním utekali na južnú Moravu (1526 - 1622) a na Slovensko (1529 - 18./20. storočie). Napokon pred prenasledovaním v Uhorsku utiekli zo Slovenska do Sedmohradska, odtiaľ do južného Ruska a do severnej Ameriky, kde žijú dodnes. Habáni siahli vo svojich predstavách ku koreňom kresťanstva, k jeho prvotnej forme. Utvorili vlastné obce založené na hospodárskej a sociálnej rovnosti. Zrušili súkromné vlastníctvo a zaviedli nový spoločenský poriadok, ktorý bol nútený dodržiavať každý člen. Habáni boli šikovní remeselníci a poľnohospodári. Všetky príjmy a výdaje išli zo spoločnej pokladnice, ktorú opatrovali ich starešiny. Habáni mali spoločné domy, spoločne sa stravovali, deti boli spoločne vychovávané zvlášť na to určenými ženami. Medzi habánmi fungovali takmer ideálne vzťahy. Habáni neuznávali svetskú ani cirkevnú moc. Odmietali slúžiť v armáde. No ukázalo sa, že najväčším problémom okrem politických tlakov z vonku, bolo práve spoločné vlastníctvo. Niektorí predstavitelia Habánov nezvládli pokušenie prameniace zo správy spoločných peňazí a často ich využívali viac vo svoj prospech než celku. Nastali rozbroje a táto forma spoločenského vlastníctva sa stala neudržateľnou. Spoločné hospodárenie zaniklo koncom 18. storočia. Jednotlivé rodiny sa osamostatnili, habánske obce však nezaničili. Fungovali naďalej ako samostatné obce s vlastnou, pomerne silnou samosprávou.

Amiši

Potomkami habánov vystáňovaných do Ameriky sú amiši. Dodnes úspešne vzdorujú pokroku civilizácie: ešte stále chodia oblečení ako pred 400 rokmi v dlhých kaftanoch so širokými klobúkmi, nepoužívajú gombíky (len háčiky), nepoužívajú autá, ale jazdia v konských bričkách, odmietajú technický pokrok, nemajú v domoch zavedenú

elektrinu, nemajú rozhlas ani televíziu, svietia petrolejom. Svetský pokrok je spojený s úpadkom mravov, pred ktorým sa chcú uchrániť. Ženia sa a vydávajú len medzi sebou. S inovercami nekomunikujú, len to najnutnejšie, buď pracovne alebo obchodne. Živia sa predajom ručne vyrábaného nábytku, dorábaním ekologicky čistých potravín, vlastnia reštaurácie a organizujú exkurzie, v ktorých svoje vlastné spoločenstvo ukazujú ako historickú raritu. Amiši odmietajú násilie, a to aj v prípade sebaobrany. Keď napríklad niekto stavia dom, všetci mu bezplatne pomáhajú. Domy stavajú z dreva. Oproti habánom sa líšia tým, že nemajú spoločné vlastníctvo, ale každá rodina má vlastnú farmu a prípadne aj obchod. Okolo 25 rodín tvorí jeden samosprávny celok - obec. Každá táto obec má svojho biskupa, dvoch kazateľov a svoju súkromnú školu. Bohoslužby sa slúžia každých 14 dní v domoch jednotlivých členov. Amiši odmietajú vládnu pomoc, ako aj poistenie. O svojich členov sa spoločenstvo stará po celý život.

Každá obec má vlastnú samosprávu podľa nepísaného tradičného Poriadku (Ordnung). Raz za rok má každá obec zhromaždenie všetkých členov obce (dospelých), kde sa diskutuje o problémoch a možných zmenách. Ženy aj muži majú rovnaký hlas v rozhodovaní. Keďže neexistuje žiadne centrálné riadenie, každá obec má trochu rozdielne zvyky a pravidlá. Noví kazatelia sú vybratí hlasovaním v lotérii z niekoľkých odporučených kandidátov. Lotéria ako náhodný výber je považovaná za božiu vôľu. Biskupa či kazateľa tiež môže členstvo exkomunikovať. V roku 2008 žilo v USA asi 231 tisíc amišov, čo predstavuje takmer dvojnásobný počet oproti roku 1992. Tento veľký prírastok spôsobuje kombinácia vysokej pôrodnosti (asi 6 detí na rodinu) a nižšej detskej úmrtnosti oproti priemeru americkej spoločnosti. Podľa tradície rumspringa môžu mladí ľudia (od 16 roku) ísť do sveta a žiť, ako chcú, nosiť oblečenie, aké chcú, chodiť po diskotékach, vybrať si školu, atď. Je to múdre rozhodnutie, keď mladí ľudia tým, že im je dovolené robiť si čo chcú, môžu porovnávať vonkajší svetský svet s jeho lákadlami s vlastnou usporiadanou komunitou. Je realitou, že vo veľkej väčšine sa mladí ľudia vrátia domov a nechajú sa zo svojej slobodnej voľby pokrstiť a stanú sa členmi komunity. Ak človek už raz prejde krstom, musí sa podrobiť poriadku.

Kibuce

V nedávnej histórii vznikali aj komunity, ktoré existovali nielen na náboženskom základe, ale na sociálnom a národnostnom základe a prejavili dobrú životaschopnosť. Dobrým príkladom sú izraelské kibuce a mošavy. Kibuc v hebrejčine znamená zhromaždenie alebo kolektív. Väčšina z nich vznikla pred založením Izraela. Najstarší kibuc vznikol v roku 1910, bol založený skupinami socialistických nadšencov z Ruska a Rumunska. Myšlienka kibucu je úzko spojená s ideológiou sionizmu, čiže návratu

židov do pôvodnej vlasti. Kibuce vznikli aj ako určitá nutnosť spoločne žiť a pracovať a prví zakladatelia a obyvatelia kibucov veľmi čerpali z komunistickej ideológie. Je zaujímavé, že na rozdiel od iných komunistických krajín, sa tento ideál spoločného vlastníctva uskutočnil práve a len v Izraeli v tak čistej podobe. Existencia kibucov bola úspešná a vydržala relatívne dlho. V pôvodných kibucoch bolo všetko spoločné, majetok bol spoločný, ľudia mali spoločný účet, z ktorého sa platili všetky potreby, a o každej investícii sa rozhodovalo na spoločných schôdkach. Ľudia sa stravovali spoločne, pracovali spoločne, detí boli vychovávané v spoločných zariadeniach mimo rodičov. No v súčasnosti sa majetok kibucov privatizuje a ľudia si zakladajú vlastné účty a nedelia sa o príjmy s ostatnými. Kibuce tak postupne menia svoj charakter z komunity založenej úplne na spoločnom vlastníctve na komunity majúce charakter buď družstva alebo normálnej obce skladajúcej sa z nezávislých hospodárskych jednotiek.

Okrem kibucov v Izraeli existoval aj iný typ poľnohospodárskej komunity, mošav. Mošav je združenie spoločne hospodáriacich súkromných farmárov. Ide v podstate o družstvo. Pracovníci na farme dostávali normálny plat. Farmári pracovali na vlastných poliach buď samostatne alebo spoločne, podľa okolností. Stroje sú väčšinou v spoločnom vlastníctve a kolektívne je zabezpečovaný nákup a predaj produktov. Mošav vyberá od svojich obyvateľov zvláštnu daň, ktorá je rovnaká pre všetky farmy mošavu. Mošavy sú riadené na samosprávnom princípe volenou radou.

V kibucoch a mošavoch mali zvládnutý a pomerne vyspelý princíp rovností, čiže prvok priamej demokracie, ale princíp bratstva (spolupráce) v oblasti hospodárstva bol príliš prehnaný a zideologizovaný. Spoločné vlastníctvo v zmysle komunistického ideálu sa ukázalo ako neprieichodná cesta, preto mošavy ako spoločenstvá založené na skutočnom družstevnom princípe kooperácie, sa ukázali ako životaschopnejšie a bližšie ideálu sociálnej trojčlennosti. Ani princíp slobody ako tretí článok sociálnej trojčlennosti, nebol správne uchopený. Dominantnou a ľudí v komunite spájajúcou ideológiou bola komunistická a nacionálna idea. Len tá komunita, ktorá má rovnomerne rozvinuté všetky 3 piliere sociálnej trojčlennosti, t.j. úplnú myšlienkovú slobodu jednotlivca, rovnosť v právach a povinnostiach v podobe prvkov priamej demokracie, a bratstvo ako spoluprácu v hospodárskej oblasti, môže byť takým vzorom. Všetkým vyššie menovaným komunitám vždy chýbalo práve pevné opretie sa o všetky tri rovnomerne rozvinuté princípy.